

Alternatif Turizm Çeşitlerinin Gümüşhane Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma

Kurtuluş MERDAN (*)
M. Selahattin OKUROĞLU (**)

Öz: Dağlık yapının, yeryüzü şekillerini ve bitki örtüsünü çeşitlendirdiği Gümüşhane, alternatif turizm açısından zengin olanaklara sahiptir. İlin denize doğrudan uzaklığı 50 kilometre civarındadır. Öte yandan, yüksekliği 3300 metreye dek ulaşan arazi yapısı, aynı zamanda ilin dezavantajıdır. Gerek diğer illere, gerekse de Gümüşhane'nin kendi içinde ulaşımın zorluğu, tarih boyunca ekonomik ve sosyal yaşam üzerinde belirleyici olmuştur. Doğal yapının oluşturduğu avantajın turizme yansıtılması, kentin sahip olduğu potansiyelin boyutlarının tam olarak belirlenmesine bağlıdır. Bu durum ekonomik, sosyal ve kültürel gelişime büyük katkı sağlayabilir.

Araştırmada, veri toplama tekniği olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Anket uygulaması 201 adet yerli, 100 adet yabancı turiste ve 100 adet turizm işletmesi yöneticisine uygulanarak üç kategoride gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen veriler SPSS programında aritmetik ortalama, standart sapma, yüzdeler ve frekans dağılımları kullanılarak analiz edilmiş; sonuçlar, tablolar halinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bulgular, Gümüşhane ilinin ulusal ve uluslararası turizm hareketliliğini sağlayacak yeterli alternatif turizm potansiyeline sahip olduğunu; ancak, bu durumun değerlendirilemediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, Kitle Turizmi, Yerli ve Yabancı Turistler, Turizm İşletmeciliği

A Search on the Effect of the Alternative Kinds of Tourism on the Tourism of Gümüşhane

Abstract: As a territory where earth forms and flora were fashioned by mountainous structure, Gümüşhane has rich potentiality in the terms of alternative tourism. The direct distance of the province from the sea is about 50 kilometers. However, reaching to 3300 meters at highest, the territorial structure is the disadvantage of the province at the same time. The difficulty in traveling to any other provinces or to the locations within Gümüşhane has always been determinative for the social and economical life. The utilization of the

---

*) Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Meslek Yüksekokulu, (E posta: kurtulus_m@hotmail.com.tr)

**) Öğr.Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Meslek Yüksekokulu, (E posta: okurogluselo@yahoo.com)

advantages of natural environment could be managed with determining the dimensions of potentiality completely. This advantage could contribute to the economical, social and cultural development

To gather data from the field, a survey form was used, consisting the same questions in two languages. The forms were applied to 201 domestic tourists, to 100 foreign tourists and to 100 tourism business managers as three separate categories of the research. The data obtained have been analyzed with SPSS software for the tests of arithmetic mean, standard deviation, percentage values, and frequencies. Then, the results of analyses were evaluated in the tables. The results demonstrate that the province of Gümüşhane has sufficient potential of alternative tourism to ensure the significant mobility of national and international tourism. However, it is concluded that this has not been used sufficiently.

Keywords: *Alternative Tourism, Mass Tourism, Domestic and Foreign Tourists, Tourism Management*

Makale Geliş Tarihi: 19.10.2015

Makale Kabul Tarihi: 21.06.2016

I. Giriş

İnsanoğlunun dini, ticari ve ailevi nedenlerle uzak bölgelere seyahat etmesi ya da kaplıca ve yaylalarda şifa araması, medeniyetin ortaya çıkışı kadar eskidir. Asya ülkelerinde Ortaçağ sonunda görülen seyyahların kitap yazma geleneği, Avrupa’da Rönesans döneminde yaygınlaşmıştır (Hazard, 1999). Yoğun iş temposu karşısında, boş zamanın değerlendirilmesi ya da bundan para kazanılması ise, sanayi tarzı üretimin ve kapitalizmin erken dönemlerinden itibaren yaşamın parçasıdır (Dağtaş ve Dağtaş, 2009). Ancak, günümüzdeki anlamıyla turizmi, II. Dünya Savaşı’ndan sonraki döneme ait bir kavram biçiminde incelemek uygun olabilir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, özellikle Batılı ülkelerdeki ekonomik kalkınma ve genel refah düzeyindeki artış, insanların tatil yapma anlayışını değiştirmiş; aynı zamanda, taşımacılık sistemi, havayollarını içerecek biçimde gelişmiştir. Bir diğer unsur, iletişim araçlarındaki çeşitlenme ve yayıncılık alanındaki dönüşümdür. Görsel iletişim ve gelişen baskı teknikleri, insanların dünyanın farklı bölgelerindeki doğal ve tarihi güzellikleri tanınmasını sağlamış; böylece, turizm, giderek iş hacmi artan bir sektör durumuna gelmiştir (Kılıç, 2010:40).

Türkiye’de, 1960–1970’li yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan kalkınma planlarında turizm başlığına yer verilmiştir. Buna karşın, demokrasinin yeniden kurulduğu 1983 yılına kadar kitle turizmine yönelik siyasa geliştirilmemiştir. Dolayısıyla, 1980 öncesinde, turizm alanında bir başarı elde edildiği söylenemez (Özkök ve Gümüş, 2009: 52-53).

1980 sonrası uygulanan yeni-liberal politikaların başarılı kabul edilebileceği alan turizm olmuştur. Bu başarının temelinde, Türkiye’nin sahip olduğu doğal ve tarihi zenginlik yatmaktadır. Ancak, turizm açısından daha çok, deniz ve güneş temasına dayalı kıyı turizmine önem verilmiş; kitlesel nitelikteki turizmin dışında kalan alternatif biçimler değerlendirmeye alınmamıştır. Bu durum, özellikle iç bölgelerdeki doğal,

kültürel ve tarihi zenginliğin turistik açıdan atıl kalmasına neden olmaktadır (Kılıç, 2010:40-41). Öte yandan, bir istisna oluşturan Ürgüp/Göreme örneği, bu tür zenginliklere talep bulunduğunu kanıtlamaktadır. Dolayısıyla, turizm sektöründe ürün çeşitlendirme; etkinliklerin tüm yıla yayılması çerçevesinde, Türkiye'nin turistik potansiyelinin tam olarak kullanılmasını sağlayabilir. Turizm açısından ürün çeşitlendirme, farklı formatlara dayalı hizmetlerin küresel pazara arz edilmesi ve rekabet üstünlüğünün korunması çerçevesinde açıklanabilir.

II. Türk Turizminde Ürün Çeşitlendirme ve Alternatif Turizm

Son zamanlara kadar Türkiye, kıyı turizmi üzerinde yoğunlaşmış; böylece, Ege ve Akdeniz gelişmesi desteklenen bölgeler olmuştur. Günümüzde ise, turizm alanındaki söylem değişmiş ve bu durum izlenen siyasalara yansımaya başlamıştır. Çalışmalar, daha çok bölgelerin özelliklerine uygun turizm çeşitleri üzerinedir. Bu noktada, kültürel zenginliği değerlendirmeye dönük yavaş adımlar atıldığı; daha sonra kırsal kaynaklara dayalı sağlık ve doğa turizmine ağırlık verildiği; ayrıca, yeni destinasyonlar oluşturulduğu söylenebilir. Aynı zamanda, kıyı turizmine dayalı deniz-kum-güneş bileşkesinin etkilerini azaltılması için çaba sarf edilmektedir. Kıyı turizminin geliştiği yerlerdeki doğal yapının, sektör bağlamında kapasitesini doldurmuş olması bu durumun nedenidir. Gerçekte, dünya genelinde de benzer bir durum yaşanmıştır. Kıyı bölgelerine yönelik kitle turizmi açısından kapasitenin dolması, birçok destinasyonu insanların dinlenebileceği ya da tatil yapabileceği yerler olmaktan çıkarmaktadır. Öte yandan Türkiye, birçok ülkeden fazla doğal çeşitliliğe ve tarihi/kültürel zenginliğe sahiptir. Bu durum, alternatif turizme gelişme şansı vermektedir. Ancak, mevcut potansiyelin kullanılmaması ya da nasıl kullanılacağı bilinmemesi bir sorun olarak sürmekte ve yaz aylarında kıyı bölgelerinde yoğunlaşan, kitle turizmi sektördeki büyük ağırlığını korumaktadır (World Travel and Tourism Council, 2002).

Türk turizminin gelecekte ortaya çıkacak olası değişimlerden nasıl etkileneceği bilinmemektedir. Bu nedenle, uygulanacak turizm politikaları sektörün geleceği açısından kritiktir. Güncel durum, olağanüstü aksaklıklar dışında, Türk turizminin gelecekte önemli gelişme sağlayabileceğini düşündürmektedir. Ancak, gelişme bazı koşullara bağlıdır. Yapılması gereken, Türkiye'nin; bozulmamış doğa yapısı ve kültürel varlıkları ile rakiplerine karşı ürün çeşitlendirmesine gitmesi biçiminde özetlenebilir (Baloğlu ve McCleary, 1999). Dolayısıyla, alternatif turizm çeşitlerine dayalı siyasaların uygulanması yerinde olacaktır (N. Kozak, vd., 2001). Bu noktada, doğal, kültürel ve ekonomik açılarından potansiyelin belirlenerek, planlı ve sürdürülebilir şekilde kullanılması ilk koşuldur. Aynı eksende, yerel yönetimlerin merkezi yönetimle işbirliği yapması ve yeni turistik ürünleri sunacak alanların ortaya çıkarılması gereklidir. Daha sonra, nitelikli yatırımlara finansal destek sağlanması; ayrıca, alt ve üst yapının geliştirilmesi, büyük ölçüde kamuya düşen görevler arasındadır. Turizme yönelik eğitiminin yaygınlaştırılması ve halkın bilinçlendirilmesi ise, yerel ya da merkezi yönetimler kadar, sivil toplumun ya da derneklerin desteğiyle mümkün olabilir. Etkin

tanıtım faaliyetlerinin uygulanması, Türkiye'nin turistik ürünlerine talep gösterebilecek turist profillerinin belirlenmesi ve doğru pazarlama stratejileri ise, gelişimin diğer koşulları olabilir.

III. Alternatif Turizm ve Türkiye'nin Potansiyeli

Turizm kavramı turist açısından, dinlenmek, eğlenmek ve tanımak gibi amaçlarla, farklı bir bölgeye seyahat etmeyi; siyasa yapımcılar ve yatırımcılar açısından ise, bir ülkeye/bölgeye turist çekmek için gerçekleştirilen ekonomik, kültürel, teknik çalışmaları kapsamaktadır (Uçkun, 2004: 28). Bu nedenle, turistik gezi, insanların sadece bir yerden bir yere gitmesi değil; kültürel, toplumsal ve ekonomik olarak da etkileşime girmeleridir. Turistler, hem kendi ülkelerinin ya da yaşadıkları bölgenin dışındaki dünyayı, hem de geçmişten miras kalan kültürü tanımaktadır. Genel olarak bu durum, dünya çapında çevre bilincinin gelişmesi ve yaşama yönelik farklı bakış açılarının kabulü yönünde katkı sağlayabilir. Turizmin, farklı ülkelerde ulusal siyasalara konu olmasını sağlayan itici unsur ise, basitçe, bireylerin kazandıkları parayı, başka bir ülkede/bölgede harcamasından kaynaklanan ekonomik katkıdır. Küresel sermaye hareketliğinin farklı bir boyutu olan bu durum, gelişmekte olan ülkelere önemli bir fırsat sağlamıştır. Öte yandan, sanayileşmiş Batılı ülkelerin de sektöre ilgi göstermesi nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerin dünya turizm pastasından daha çok pay aldığı söylemek güçtür. Genel anlamda, sahiller ve tropik güneşten başka sunacak bir zenginliği olmayan ülkelerin, küresel rekabet karşısında payını arttırması güç gözükmemektedir. Sanayileşmiş ülkeler ise yaşanan nüfus, tüm sektörlerde görülen yoğun istihdam ve çevre kirliliği nedeniyle turizmden alabilecekleri payı sonuna kadar kullanmış olabilirler Kaldı ki, Fransa ve İtalya gibi, sektörden büyük kazanç sağlayan ülkelerde dahi, -en azından söylem düzeyinde- turizm ikincil bir etkinlik olarak görülmektedir. Bu ülkelerde, zengin turist dışındakilere konukseverlik gösterilmesi ise, nadir rastlanan bir durumdur. Bu bağlamda, Türkiye'nin, onu farklı kılan bazı özellikleri, küresel turizmdeki payını arttırabilecek az sayıdaki ülke arasına sokmaktadır. Kısaca özetlenirse bu özellikler; yaz sezonuna özgü kıyı turizmi dışındaki etkinlikleri olası kılan doğal zenginlikler, halen keşfedilmeyi bekleyen tarihi miras ve genel anlamda yabancıya olumlu yaklaşmayı gerektiren kültürel yapısıdır. Böylece, belli aylarda yaşanan yoğunluğun yılın diğer dönemlerine de taşınabilmesi, yatırımların daha etkin şekilde kullanılması ve genel turizm hacminin yanı sıra turist başına elde edilen gelirlerin de arttırılması gibi amaçlar, alternatif turizm kavramını ön plana çıkartmaktadır (Oktayer ve Diğ., 2007:129).

Alternatif turizm, anlamı üzerinde uzlaşmış tek bir kavram olmaktan ziyade, çok sayıda yaklaşımı içeren bir çatı olarak görülebilir. Böylece alternatif turizm; eko-turizm, yeşil turizm, sürdürülebilir turizm ve soft turizm gibi başka kavramlarla birlikte ya da bunların yerine kullanılmaktadır (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr). Söz konusu kavramların, çevreye olumsuz etki ya da yerel kültürleri yozlaştırma gibi hususlarda, kitlesel turizmden tümüyle farklı sonuçlar ortaya çıkaracağı, tartışmalı bir konudur. Ancak, alternatif turizmin ürün ve ürününü sunumu noktalarında farklılaştığı açıktır. Konunun ekonomisini ve geliştirilecek siyasaları ele alacak bir çalışmanın, bu noktaya odaklanması yerinde olacaktır.

Alternatif turizm ürünleri, ani ortaya çıkan büyük bir iş hacmini değil, yavaş ancak istikrarlı gelişen bir hareketliliği hedeflemelidir. Bu eksende, kısa sürede ulaşılan maksimum kardan çok, optimum ve sürdürülebilir bir kar düzeyinin amaçlanması uygun olabilir. Türkiye’de halihazırda sektörden pay alan bölgelerin, deniz kıyısında yer aldığı ve tarihi liman kentlerine yakın olduğu göz önünde tutulmalıdır. İç bölgeler ise temelde, yabancı ve seyyahlara karşı sevecenliği gerektiren aynı dünya görüşünü paylaşmakla birlikte, kültürel açıdan farklıdır. Dolayısıyla alternatif turizm alanında geliştirilecek ürünler ve stratejiler, değişime karşı olası direnci hesaba katmalıdır. Bu çerçevede, çevreye ve yerel kültüre saygı hatta bunlarla bütünleşme, alternatif turizm ürünlerinin başarısı açısından önemlidir. Bu anlayış doğrultusunda, turistlerin ihtiyaçları için, yerel kültürel öğeleri öne çıkaran küçük konaklama birimlerinin kullanılması; sadece ürünün farklı olmasıyla değil, söz konusu uyum gereksinimiyle de bağlantılıdır. Bu durum, tesis kurulum maliyetlerini bir miktar düşürebilir. Öte yandan, görece olarak ücra bölgelere ulaşım, alt yapının yenilenmesi ya da baştan kurulması ve buralarda görev alacak nitelikli personel bulunması gibi unsurlar, yüksek maliyetler anlamına gelmektedir. Charter uçuşları, büyük kentlere ulaşımı kolaylaştırmıştır. Alternatif turizm bölgeleri söz konusu olduğunda ise, çoğu havayolu şirketi sefer koymak istemeyecektir. Kaldı ki, bakir olduğu söylenen bir bölgeye hava alanı inşa etmek, kendi kendisiyle çelişen bir durum oluşturabilir. Dolayısıyla, belli zamanlardaki tarifeli seferlerin, kara ve deniz ulaşımıyla birlikte kullanılacağı bir ulaşım altyapısı kurmak gereklidir. Sanayileşmiş ülkelerin, az sayıda kalmış bakir bölgeyi turizme kazandırabilmesi, konunun ekonomi politişin bütüncül yaklaşımı içinde ele alınması gereğini ortaya çıkarmaktadır Ulaşım ya da iletişim alanlarında, büyük ölçüde ithal araç ve donanıma bağımlı olan bir ülke için bu kalemler ciddi maliyet oluşturabilir.

Kitle turizmi çerçevesinde, gruplara yönelik olduğu için ucuzlayan paket turlar söz konusudur. Alternatif turizm ürünlerinin ise, daha fazla ödemeyi göze alan daha az sayıda turisti hedeflemesi; bu bağlamda pazarlama sürecinin farklı planlanması gereklidir (Altınay, 1996:60). Bu durum, kaliteli hizmet ve altyapı gereğini bir kez daha öne çıkartmaktadır. Dolayısıyla, her bölgeyi turizme kazandırmak yerine, bu maliyetleri üstlenmeye degecek doğru destinasyonları belirlemek önemlidir.

Günümüze değin gelişen kitle turizmi; hızlı ulaşım ağı, kaliteli organizasyon, konaklama, nitelikli kaynak (doğal-yapay-kültürel) ve rekabetçi fiyatlar arz ederek, güçlü bir talep ve küresel pazar oluşturmuştur. Nitelikli personel kullanımı, her talebe yönelik ürün sunma, talebin en yüksek olduğu noktaya göre kapasite tayini ve turistin belli bir mekânda tüm ihtiyaçlarını karşılamasına dayalı pasif turizm gibi özellikler, kitle turizmi açısından ayırt edicidir. Öte yandan, dar alanlara sıkışan yoğun nüfus, çevre kirliliği, doğal kaynakların tükenmesi, giderek artan alt ve üst yapı gereksinimleri ile çarpık mimari gibi sorunlar, kitle turizmi etrafında gözlenmiştir. Kitle turizminin bir başka yönü ise, tüm dünyada benzeşen tesislerin yerel mimariyi silmesi ve benzer iş anlayışının yerel yaklaşımlara gelişme olanağı vermemesidir. Alternatif turizm ise; yerel niteliklerle uyumlu planlama ve mevcut yapı stokunu kullanma, açık mekanlara ağırlık

verme, sınırlı bir ortalama talebe göre kapasite tayini, yerel işgücünden yararlanma, bireysel tercihlere göre esneyebilme ve dinamizm gibi özellikleriyle öne çıkmaktadır (Ovalı, 2007:66).

IV.Gümüşhane: Fırsatlar ve Engeller

Turizm Bakanlığı'nın, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde gerçekleştirdiği çalışmalar, ürün çeşitlendirmesi ve destinasyon oluşturulması yönündedir. Söz konusu çalışmalar kapsamında, alt yapının geliştirilmesine ve yatırım alanlarının belirlenmesine öncelik verilmiştir. Öte yandan, gelişim oldukça yavaştır. Bölgede turizmi ve altyapıyı geliştirmeyi amaçlayan İpek Yolu Projesi'nin geçmişi, yirmi yılı bulmaktadır (Anatolia, 1997; Yarcın, 1996). Doğu Karadeniz'de genel anlamda altyapı ve kalkınma, yavaş ilerleyen ya da terk edilen projeler üzerinde incelenebilir. Proje geçmişi yirmi yılı aşan bir başka büyük yatırım, Zigana tünelleridir.

Coğrafi konum açısından Doğu Karadeniz bölgesinin merkezini oluşturan Gümüşhane ilinin içerdiği potansiyel, turizm hareketlerini kolayca kendisine çekebileceğini düşündürmektedir. İlin bir diğer özelliği ise, Türkiye'nin en güvenilir kentleri arasında yer almasıdır. İl genelinde, Turizm Bakanlığı, valilik ve Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı gibi kurumların tanıtım ve proje desteği çerçevesinde bazı çalışmalar yaptığı görülmektedir. Öte yandan, istenen başarının salt kamunun çalışmalarıyla yakalanması olası değildir. Bu noktada, halk katılımlı bir tanıtım hamlesi başlatmak, sinerji oluşturmak ve bunları sürdürülebilir duruma getirmek ilin turizm alanında arzuladığı gelişiminin yolunu açabilir (Gümüşhane Üniversitesi, 2013: 95).

Gümüşhane, coğrafi yönden, günümüzün önemli merkezlerine göre üçra konumdadır. Ancak, gümüş madenleri nedeniyle antik çağdan beri bölgesel merkez olmuştur ve konumu nedeniyle kültürler arasında geçiş noktasındadır. Geçmişte farklı kültürleri bir arada barındırmış yapısı ve tarihi zenginliği de düşünüldüğünde, alternatif turizm için zengin kaynaklara sahiptir. Bölge, yeterli altyapının, özellikle ulaşım ağının geliştirilmesi, uygun planlama ve tanıtımlarla geleceğin alternatif turizm merkezi olmaya adaydır (Gümüşhane İlinde Doğa Turizmi Master Planı, 2013:54 ve 77).

Gümüşhane, turizm açısından barındırdığı tüm olumlu niteliklere karşın, alternatif turizmin gelişimi için engel oluşturan unsurları da barındırmaktadır. Bu olumsuz unsurlar arasında, doğal ya da tarihi zenginliklerin envanterini çıkartmak ve korumak konusunda gözlenen isteksizlik başta gelmektedir. Eski şehir olarak bilinen ve şimdiki kente dört kilometre mesafedeki Süleymaniye, sit alanı ilan edildikten sonra terk edilmiş ve yok olmaya bırakılmıştır. Ancak, bazı doğal güzelliklerin kent merkezine yirmi dakikalık bir yürüyüşle ulaşılacak kadar yakın olması düşünüldüğünde; Gümüşhane'ye dışarıdan gelenlerin bu ilgisizliğe anlam vermesi zordur. Eskibağlar bölgesinde yer alan, peribacası benzeri görkemli oluşumlar, belediye binasına beş yüz metre uzaklıkta ve Trabzon-Bayburt karayolu üzerindedir. Bunların üzerinden dökülen şelaleler, bahar aylarında kolayca gözlenmekte ve gökten düşüyorlarmış gibi olağanüstü bir manzara oluşturmaktadır. Girişi Eskibağlar'da yer alan Halgent kanyonu ve kanyonun sonunda, kırk metre yükseklikten dökülen büyük Halgent şelalesi, daha görkemli; ancak, tamamen

gözden uzak doğa harikalarıdır. Halgent'in karşısında bulunan Mavrangel kanyonu ise, daha az görkemli ancak, çok daha fazla sayıda ve basamaklar halinde akan şelale barındırmaktadır. Gümüşhane'de, bazı tarihi varlıklar ya da bunlara yönelik söylentiler de kent merkezine çok yakın noktalara işaret etmektedir. On dokuzuncu yüzyılın önemli âlimi ve günümüz İslami akımlarının mihenk taşlarından, Ahmet Ziyaüddin-i Gümüşhanevi'nin doğup büyüdüğü evin temelleri, yine Eskibağlar bölgesindedir; dahası bu yapı, sadece bölgeyi değil Türkiye'yi ilgilendiren manevi bir değerdir. Nitekim metruk durumuna rağmen bu kalıntılar, il dışından gelen ziyaretçileri çekmektedir. Öte yandan, tamamen ilgisiz kalan yetkililere karşın, amatör definciler bu yapıya karşı son derece ilgilidir. Böylece, kalıntılar giderek daha fazla tahrip edilmektedir.* Kente hâkim konumdaki Kuşakkaya'nın ardındaki kayalık bölgede bulunduğu söylenen yer altı kenti ise, definciler tarafından daha iyi bilinmektedir; ancak, olasılıkla çoktan yok edilmiştir. Bunun gibi, halk arasında bilinen tarihsel kalıntıların pek azı araştırılmaktadır.

Halgent kanyonu, yapımı devam eden Zigana tünelleri projesinin Gümüşhane bağlantısı buradan geçirildiği 2015 yılında büyük ölçüde yok olmuştur. Büyük şelale ise, varlığını korumaktadır.** Ancak, kanyonun tam girişine kurulmuş akaryakıt istasyonu ve araç yıkama tesisi; ayrıca, çevredeki ürün alınmayan; ancak, yine de bilinçsizce sulanması sürdürülen bahçeler, şelalenin kaynaklarını kullanmaktadır. Bölgede ruhsatsız yapılaşma fazladır ve konutlar merkezi su şebekesine bağlanmadığı için, şelaleyi besleyen kaynaklar evsel kullanım yoluyla da israf edilmektedir. Sonuçta, bölgedeki on kadar küçük şelalenin çoğu kurutulmuştur.

Gümüşhane, kent merkezi seçimi itibarıyla, oldukça elverişsiz bir yere kurulmuştur. Bürokrasinin yerel değerlere karşı kayıtsızlığı ise, kentin mevcut durumunun doğurduğu arazi rantından ve bundan yararlanmak isteyenlerin oluşturduğu baskı gruplarından kaynaklanmış olabilir. Alternatif turizmin gelişmesinin ve bölgesel kalkınmanın önünde engel oluşturan asıl unsur da bu çerçevede irdelenebilir.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, Gümüşhane kent merkezinin Süleymaniye bölgesinden, Harşit vadisinin genişlediği meyve bahçelerine doğru taşınmasının, akılcı bir açıklaması yoktur. Mevcut kentin kuzeyinde, Kuşakkaya'nın ardında, daha elverişli düzlükler bulunmaktadır. Buna rağmen, kent yerleşimi, iki sarp dağ silsilesinin arasındaki büyükçe bir kanyon olan Harşit vadisi boyunca genişletilmeye çalışılmıştır. Vadi, zaman zaman 50 metreye kadar daralmaktadır; dolayısıyla, sadece geniş bir otoyolun geçmesine yetecek kadardır. Vadinin biraz genişlediği yerler olan Eskibağlar ve Bağlarbaşı mevkileri ise, Doğu Karadeniz Bölgesinde fazla rastlanmayan bereketli alüvyon dolgunun oluşturduğu mutlak tarım arazileridir. Dahası, Kelkit fay hattına

* Kuşakkaya Gazetesi. "Hazine onun altında değil, içinde" başlıklı manşet haberi. 28.03.2016

** Kent merkezine havadan mesafesinin en fazla 600 metre olduğu, basit bir ölçümle görülebilecek Halgent Şelalesi'nin, resmi kurumlarca, kent merkezine 2 kilometre uzaklıkta denilerek zikredilmesi, bölgedeki tespit çalışmalarının durumunu ortaya koyan ilginç bir veridir (<http://www.gumushanekulturturizm.gov.tr>)

yaklaşık kırk kilometre uzaklıktaki bu bölgede yapılaşma, felakete davetiye çıkartmaktadır. Bölgenin, geleneksel mimarisiyle uyumlu alternatif turizm ve bununla içi içe geçmiş olan organik tarım, Harşit Vadisi için tek akılcı seçenek olabilir. Yine de, Eskibağlar ve Bağlarbaşı'nı imara açarak betonlaştırma konusunda yerel düzeyde bir ısrar sürmektedir. Son olarak, 2016 yılının başında, Halgent kayalıklarının karayolu yanındaki bölümünü parçalanarak, arsa haline getirilmiştir. Daha yukarıda yer alan jeolojik oluşumlar ve şelaleler, şimdilik varlığını korumaktadır. Ancak, kent merkezine daha yakın araziler, çoktan betonlaşmıştır. Sonuçta, Ahmet Ziyaüddin'in gençliğinde vaaz verdiği tarihi camii, beton blokların arasında kaybolup gitmiştir.

Yüzölçümü 6000 kilometrekareyi aşan Gümüşhane'nin, sadece merkez ilçesinin küçük bir bölümünde gözlenenler, alternatif turizme yönelik en büyük zenginliğin dahi yerel güç odaklarının direnişi, dar görüşlülük ve halkın bilinçsizliği çerçevesinde nasıl yok edilebileceğinin örnekleridir. Bu durum, Gümüşhane'nin mevcut potansiyelini ve alternatif turizme yönelik zenginliklerini irdelemeyi daha önemli hale getirmektedir.

V.Gümüşhane'de Alternatif Turizm Kaynakları

1. Kültür Turizmi

Kültür turizmi etkinlikler; eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların ya da kalıntılarının ve yerel mimarinin görülmesi; festivaller, fuarlar, sahne sanatları organizasyonları ile dini amaçlı seyahatler çerçevesinde gözlenmektedir. Nadir eserleri barındıran kütüphaneleri ziyaret eden araştırmacılar ve yerel mutfağı, müziği, dansları ya da alt kültürleri tanımak isteyen ilgi grupları da bu çerçevede kabul edilebilir (www.kobifinans.com.tr). Gümüşhane'de, eski şehir (Süleymaniye), Santa Harabeleri ve Satala Antik Kenti, kültür turizmi açısından, önemi kabul edilmiş varlıklardır.

Eski Gümüşhane; Harşit'e dökülen Musalla Deresi'nin yamaçlarında kurulmuş bir yerleşim yeridir. Osmanlı dönemi öncesinde, Zaha/Zanka daha sonra Argyropolis ve Canca, adı verilen yerleşimlerden söz edilmektedir; ancak bunların ilk kuruluşuna ilişkin bilgiler kesin değildir. Yörede, ilk olarak Roma ve Bizans dönemlerinde inşa edildikleri sanılan 35 kadar kale kalıntısı bulunmaktadır (www.gumushanekulturturizm.gov.tr).

Santa harabeleri; merkez Yağmurdere Bucağı sınırları içerisinde ve kent merkezine 73 km. uzaklıktadır. Ortaçağ'da kurulduğu düşünülen yerleşim, 17. Yüzyıldan sonra madencilik ve küçük sanayi ile büyümüş, yirminci yüzyılın başlarında ise, düşüşe geçmiştir (www.gumushanekulturturizm.gov.tr). Satala Antik Kenti (Sadak Köyü) ise; Kelkit ilçesinin 17 km. güneydoğusundadır. Yörede XV. Legio Apollinaris armalı tuğla parçaları bulunması, buranın Antik Satala Kenti olduğuna dair bilgiyi teyit etmektedir. Alanda, kazı yapılmadığı için, Bronz Çağına dek uzandığı düşünülen ilk yerleşimler hakkında bilgi yoktur. Bizans tarihçisi Prokopius, buradaki Roma kentinin ve surlarının, İmparator Iustinianus'un tarafından onartıldığını bildirmektedir (www.gumushanekulturturizm.gov.tr). Su kemerleri, tiyatro, agora ve diğer yapı kalıntılarını barındıran Satala açısından ilginç olan, sadece üçüncü derece sit alanı olmaya değer görülmesidir. Kaldı ki, Süleymaniye ve Santa gibi, Satala örneği de,

Gümüşhane’de bir bölgeyi sit alanı ilan etmenin, yıkılmaya terk etmek biçiminde anlaşıldığını düşündürmektedir.

Gümüşhane’nin zengin tarihi dokuya sahip olduğu bir başka alan, inanç turizmidir. Olucak İmera Manastırı, Çağırğan Baba Türbesi, Pir Ahmet Türbesi, Gelin Ebe Türbesi, Firdevs Hanım Türbesi ziyarete açık noktalardır.

Adımı gümüş madeninden alan, tarih boyunca Karadeniz Bölgesi’nin doğuya açılan kapısı olarak görülen Gümüşhane ili aynı zamanda Trabzon-Tahran yolu üzerindeki konumundan dolayı tarih boyunca önemini korumuştur. Tarihi ipek yolu üzerinde bulunması nedeniyle, ilde halen mevcut dokusunu koruyan birçok kale, han, hamam ve kervansaray bulunmaktadır. Bu durum, bölgenin varlıklarının İpekyolu turizmiyle değerlendirilmesi düşüncesini doğurmuştur (DOKAP, 2014:4).

2. Mevcut Olanaklar Çerçevesinde Doğa Sporları ve Turistik Potansiyeli

Doğal arazi ve bitki örtüsünün, spor ya da dinlenme için kullanımı, alternatif turizm bağlamında farklı formları tanımlamaya elverişlidir. Trekking (doğa yürüşü), kampçılık, bisiklet sporu ve avcılık bu çerçevede sözü edilebilecek aktivitelerdir.

Doğa yürüyüşü, kentten uzaklaşmak isteyenlerin, hafta sonu günübirlik, kente yakın parkurlarda ya da yabancı ülkelerde 2-3 haftalık turlar şeklinde, profesyonel bir rehber eşliğinde gerçekleştirdikleri spor etkinliğidir (Yavuz, 1996:110). Dağcılık ise, dağlarda yürüyüş ve kamp kurmanın yanı sıra, özel malzeme kullanarak tırmanmayı da içeren bir spor dalıdır. Gümüşhane’nin dağcılık ve doğa yürüyüşüne uygun parkurlarının bir listesini çıkarmak dahi, geniş hacimli bir çalışmaya konu olabilir. Gerçekte, kent merkezinin hemen bitişiğindeki Halgent ya da Harşit Vadisine açılan diğer onlarca kanyon, Yeşilyurt Vadisi, Kuşakkaya, Gabanbaşı ve Moryen Yayla, hemen hiç tanıtımı olmayan; ancak, doğa yürüyüşü meraklılarında heyecan oluşturan parkurlardır. Artabel krater gölleri, Torul Limni Gölü ve Şiran Tomara Şelalesi ise, tabiat parkı olarak tescil edilmiştir. Kürtün ilçesindeki Kazıkbeli Yaylası, Hamsiköy ve Zigana etekleri, önemli alternatif turizm alanları olarak gösterilebilir Bunlar gibi, Halgent Şelalesi ve Tekke Beldesindeki Tekke Şelalesi de, herhangi bir koruma tedbiri ve tescil girişimi olmaksızın, tabiat varlığı adı altında zikredilmektedir (www.gumushanekulturturizm.gov.tr). Tekke’deki peribacaları ve kayaların içine oyulmuş tarihi mağara evlerinin arasında kalan çok sayıda parkur ise, herhangi bir kurumdan ilgi görmemiştir.

Doğa yürüyüşü, dağcılığa göre daha az riski olan ve görece ucuz bir aktivitedir. Kampçılık ise, tercihe göre düşük maliyetle yapılabilen; ancak bölgedeki küçük üreticilere ve esnafa doğrudan katkı sağlayan bir başka doğa turizmi etkinliğidir. Kampçılığın, bağımsız kamplarda ya da “kamping” denilen özel işletme merkezlerinde yapılması olasıdır (Şenol, 2008: 481). Karavan turizmi ise, bireylerin kendi hizmetlerini kendileri sağlayarak, aynı sürede, farklı bölgelerde ya da yabancı ülkelerde tatil yapmasıdır (Aktaş, 2002:11). Zigana Köyü yakınındaki Limmi Krater Gölü ve Zigana

Yaylası, kampçılık açısından önemli potansiyele sahip alan alanlardır (www.gumushanekulturturizm.gov.tr). Ayrıca, ilin yapısı genelde dağlık olmakla birlikte, farklılaşan arazi yapısı içinde, sadece yürüyerek değil, bisikletle de gezintiye olanak vermektedir. Kadırğa Yaylası, Taşköprü Yaylası ve antik kentlere olan bağlantı yolları bisiklet turlarına uygun alanlardır.

Gümüşhane’de doğa sporuna ayrılmış az sayıdaki destinasyon şimdilik, ücretli piknik alanı olarak değerlendirilmektedir. Konunun doğru anlaşılmadığını gösteren bu duruma karşın, gerçek anlamdaki doğa sporları, çok az gönüllü ve yerli halktan meraklılar tarafından yürütülmektedir. Gerçekte ise, kent merkezine yakın alanlardan başlayarak, Gümüşhane’nin tamamı doğa sporları için destinasyon oluşturmaktadır. Bu durum, Gümüşhane’nin süratle öne çıkacağı alanın doğa turizmi olduğunu göstermektedir. Genel bir fizibilite çalışması, oldukça basit tedbirlerle ve eldeki olanaklar işletilerek; bölgenin sınırsız potansiyelinin kullanılabilceğini göstermektedir. Birçok noktaya nadiren insan ayağı değen, yolu olmayan, hatta kırsal yerleşimlerin boşalması ve küçükbaş hayvancılığın terk edilmesi nedeniyle patikaların dahi kaybolduğu binlerce kilometrekarelik bir alan söz konusu olduğunda; bu tedbirler bellidir. Stabilize yol ağının genişletilmesi, kamp ya da yürüyüş amaçlı gelen ziyaretçiler için bir kayıt sistemi kurulması, arazide su alınabilecek noktaların artırılması; ayrıca, acil durumlar için mümkün olduğu kadar çok iletişim ve sığınma noktası kurulması, ilk anda yapılması gerekenlerdir. Tehlikeli olabilecek yaban hayvanlarının bulunduğu bölgelerin belirlenmesi, dağcılık alanında lisanslı sporcuların yetiştirilmesi, araziye tanıyarak rehberlik yapabilecek gönüllülerin desteklenmesi ve halihazırda bulunan acil kurtarma/yardım hizmetlerine takviye yapılması ise, yardımcı önlemler olabilir.

3.Yayla Turizmi

Turistlerin gittikleri ülkelerde, doğayı koruma konusunda oldukça duyarlı davrandıkları gözlenmiştir. Bu durum, kitlesel niteliğe sahip klasik anlayıştan uzaklaşmaya neden olmakta ve çevreye duyarlı yumuşak bir form olan yeşil turizmi gündeme getirmektedir. Türkiye’de kırsal kesimde ve yeşil doku içerisindeki yatırımların artması bu bağlamda açıklanabilir. Alternatif turizm içerisinde ayrı bir bağlam oluşturan yeşil turizm çerçevesinde; doğa turizmi, eko turizm, yayla turizmi gibi kavramlar da kullanılmaktadır (Güler, 1992: 71). Doğa sporları ve kampçılık bağlamında düşünüldüğünde, Gümüşhane yaylarının tümü turizm kaynağıdır. Öte yandan, yayla turizmi, buralardaki mevcut yerleşimlerin ve yapıların geliştirilerek, turistik merkezlere dönüştürülmesine olanak vermektedir.

Türkiye’nin, sanayileşmenin getirdiği çevre kirliliğini tam manasıyla yaşamamış olması; doğal ve kültürel mirasının canlı kalmasını sağlamıştır (http://www.tursab.org.tr). Türkiye’de son yıllarda yapılan araştırmalar, turizm anlayışındaki değişimlerin kitle turizmine yönelik istemi azaltacağı; bu durumun ise, farklı kültür ve yaşam biçimleriyle bütünleşmeye olanak veren turizm ürünlerini öne çıkaracağını göstermektedir. Yayla turizmi, yüksek rakımlı yerlerde doğayla iç içe yaşamayı seven ve konaklayanların gerçekleştirdiği etkinliktir (Oktayer ve Diğ.,

2007:137). Bozulmamış doğal yapı, yöresel kültür ve huzur, Anadolu coğrafyasının başat şekillerinden olan yaylaları önemli bir noktaya taşımaktadır. Karadeniz Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Orta Anadolu bölgelerinde bulunan yaylalarda turizm potansiyeli araştırmaları gerçekleştirilmiş ve Turizm Bakanlığı, çoğunluğu Karadeniz Bölgesinde bulunan 23 adet yaylanın turizm merkezi olarak ilan edilmesine karar vermiştir.

Bir yaylanın turizm merkezi seçilmesinde; doğal değerlere yönelik potansiyelin zenginliği, sivil mimarinin karakteristik özellikler taşıması, ulaşım kolaylığı, yöre halkının sosyal yapısının turizme eğilim göstermesi, turizm etkinliğinin bölgenin geleneksel geçim tarzlarıyla uyumlu ve sürdürülebilir olması; ayrıca farklı turizm çeşitlerinin entegrasyonunu olası kılması gibi ölçütler dikkate alınmaktadır (www.kultur.gov.tr). Zigana, Kazıkbeli, Güvende, Kırıntı, Yeniköy, Kadırğa, Taşköprü, Ozanca, Telme ve Altıntaşlar (Kalis) Yaylaları Gümüşhane’de bulunan potansiyeli ortaya koymaktadır (İl Ticaret Durum Raporu, 2012). Öte yandan, valilik verilerine göre, ilde bulunan büyüklü-küçüklü toplam yayla sayısı 415 civarındadır ve bu durum, Gümüşhane’yi Türkiye’de en fazla yaylası bulunan il yapmaktadır.

4. Yaban Hayatı ve Avcılık

Yaban hayatı bilimsel yayınlarda genellikle ve geniş anlamıyla, insan kontrolü dışında yaşayan evcil olmayan canlıları ifade etmektedir. Gümüşhane yaban hayvanı popülasyonu açısından oldukça zengindir ve bitki örtüsünün gürleştiği alanlarda, birçok hayvan topluluğuna rastlanabilir. Gerçekte, kent merkezine yakın yamaçlarda dahi tilki, tavşan, sansar, hatta kartal ve genç boz ayıların görülmesi, Gümüşhane’de günlük hayatın parçasıdır. Yerleşimlerden uzak duran kurtlar ve çiftleşme dönemindeki yaban domuzları haricinde, yaban hayvanlarının, insana ya da evcil memelilere zarar verdiği ise görülmemiştir. Karaca, yaban kazı, yeşilbaş, atmaca, şahin, akbaba, kerkenez, doğan, su tavuğu, ibibik ve toygar tespiti yapılabilmemiş türler arasındadır. Yaylalarda çok görülen dağ keçileri ve kızıl keçinin avlanma potansiyeli yüksektir, geyik popülasyonu ise, avlanmaya uygun değildir. Kuşlardan bildircin, çulluk, ördek ve karatavuk sıkça avlanmaktadır (www.geldik.com). Ayı ve kurt popülasyonunun ise, sayımı yapılmamıştır.

Avcılık, arazinin tanınması ve diğer doğa sporlarına öncülük edilmesi açısından önemlidir. Yaban Hayatını Koruma Genel Müdürlüğü’nün, internet üzerinden kayıt sistemi kurması, uzak bölgelerden avcıları Gümüşhane’ye çekmiştir ve tüm doğa sporu için örnek oluşturabilecek bir uygulamadır. Öte yandan, il genelinde lisanslı avcı sayısı yetersizdir; av mihmandarı ise, hiç yoktur. Kurumların bir başka yapması gereken ise, köylerde yaşayanlarla bölgeye gelecek ziyaretçiler arasında iletişimi sağlayacak adımların atılmasıdır.

5. Kış Turizmi

Kış turizmi, kayak sporunun merkezinde bulunduğu, karlı-eğimli alanlara yapılan seyahatleri, konaklamayı ve diğer hizmetleri ifade etmektedir (www.gumushanekulturturizm.gov.tr). Yazlık tatil bölgelerindeki doluluk; tatilinin bir bölümünü kışa taşımak isteyenleri arttırmaktadır. Ayrıca, kış turizmine ilgi gösterenler genelde bütçesi daha yüksek turistlerdir. 2500 metre yükseklikte alpin çayırlara sahip Torul, Zigana Kış Sporları Turizm Merkezi ve alt yapı çalışmalarına yeni başlanan Süleymaniye Kayak Merkezi, Gümüşhane’de bu alandaki potansiyeli değerlendirmeyi amaçlayan yatırımlardır (www.guncelturizm.com).

6.Bitki İnceleme (Botanik) Turizmi

Bitki çeşitliliğinin fazlalığını ve coğrafi özellikleri incelemek amacıyla oluşmuş olan bir turizm şeklidir. Avrupa’da bulunan bitki türlerinin büyük çoğunluğu ülkemizde de bulunmaktadır; ayrıca, sadece Türkiye’de bulunan tür sayısı oldukça fazladır. Bu durum, botanik turizmi için oldukça elverişli alanlar oluşturmaktadır. Genelde insansız olan arazide gezecek ve konaklayacak turistler için, kayıt sistemi kurulması ve temel rehberlik hizmetinin sağlanması, sektörü canlandıracak ve olası genetik kaçakçılık girişimlerini önleyecek tedbirler olabilir.

Gümüşhane, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu iklim kuşağında bulunduğundan farklı bitki türlerinin gelişmesine ortam hazırlamıştır. Derin vadi ve dik yamaçlar arasındaki küçük mikro iklimler, saf topluluklar meydana getirmektedirler. En belirgin türler orman güllü, çalı çiçeği, defne, şimşir ve böğürtlendir. Yaban armudu ve kuşburnu ise, gülgillere mensup diğer akrabalarından farklı olup, bölgeye özgü nitelik gösteren türlerdir. Bölgede, sarp yamaçlarda çekirdekleri yayılarak yabani halde yetişen; ancak, sürekli aynı standartta kaliteli elma veren yabanileşmiş evcil elma (susuz elma ya da yaban elma) gibi ilginç türler de bulunmaktadır. Ancak, bunların çalışılmasına kaynak ayrılmamış ve Türk bilim çevrelerinden gerekli ilgiyi görmemiştir (Şirin, 2015). Kürtün ilçesinde bulunan örümcek ormanları ve Gümüşhane merkezde bulunan kent ormanları da floristik açıdan zengin bir yapıya sahiptir. Kürtün ilçesinin orman formasyonunu; sarı cam, köknar, kayın, ladin ve meşe türleri oluşturmaktadır (Merdan, 2007:19).

7. Mağara Turizmi

Yeraltındaki kayaçlar içerisinde uzun süreçte genişlemiş, doğal yer altı boşlukları olarak adlandırılan ve insanların rahatça girebileceği kadar genişlemiş mağaralar, alternatif turizm açısından önemlidir (İşçen, 1992:28). Gümüşhane’de keşfi yapılmamış ya da ziyarete açık olmayan kaç mağara bulunduğu belirsizdir. Yaşlı kent sakinleri, 1930’lu yılların sonunda kentin kuzeyindeki kayalık bölgede, kilometrelerce uzunlukta

tünellerle bağlı mağara silsilesine rastlandığını; ancak, sonradan bunlara yönelik çalışma yapılmadığını anlatmaktadır.*

İl merkezine 17 km uzaklıkta bulunan Torul/Cebeli Köyü sınırları içerisindeki Karaca Mağarası, mağara turizmi açısından önemli yere sahiptir. Karaca mağarası, denizden 1550 metre yükseklikte bulunmakta olup; mağaranın damlataşı, sarkıt ve dikitleri, sütunları, bayrak şekilleri, org desenli duvarları, mağara çiçekleri, incileri ve traverten basamakları eşsizdir (www.gumushanekulturturizm.gov.tr). Yine, Torul ilçesine bağlı Arılı Köyü'nde bulunan Arılı Mağarası da doğal güzellikler açısından önemli bir değerdir. Dar girişi olan mağara geniş odacıklardan oluşmaktadır. Beyazdan laciverte kadar, farklı renk tonlarının hâkim olduğu sarkıt ve dikitler izleyicisine seyir zevki vermektedir. Geniş ve dar sütunların oluşturduğu mağarada bulunan damlataşları da oldukça güzel örneklerdir (www.gumushanekulturturizm.gov.tr).

Merkez Dörene Köyü yakınlarında bulunan Ardıçlı Mağarası, bulunduğu konum açısından dik bir yamaca sahip olması, geniş ve yüksek bir girişi, 15 metrelik dik inişi ve mağaranın son kısımlarının tamamen damlataşları ile kaplı olması gibi özellikleri nedeniyle bütün turistlerin ilgi çekmektedir. Bunların dışında Gümüşhane-Şiran karayolu üzerinde bulunan Üçbacağı mağara, Köse ilçesi Altıntaş ve Yenice köyleri arasındaki Altıntaş mağarası ve Torul-Gümüşhane kara yolu üzerinde bulunan İkisü köyü yakınlarındaki İkisü mağarası bölgenin diğer doğal varlıklarıdır (www.gumushane.gov.tr).

8. Yamaç Paraşütü

Yamaç paraşütü, 1980'li yılların başlarında, serbest paraşütlerle yamaçlardan koşarak kalkmalarıyla başlayan, uzay teknolojisinden yararlanarak dizayn edilmiş, Zamanla paraşütlerin aerodinamik yapılarının gelişmesiyle birlikte performansları da artan ve serbest paraşütlerden ayrılarak, planör, yelken kanat gibi amacı uçuş olan motorsuz bir alet haline gelmiştir. Günümüzde pilotların da tecrübesine bağlı olarak, yamaç paraşütü ile küçük tepelerden kalkılıp, yüzlerce metre yukarıya çıkılabilmekte ve saatlerce havada kalıp kilometrelerce uzaklara uçulabilmektedir (<http://iuhavacilik.org/>).

Gümüşhane ili yamaç paraşütü için oldukça uygun alanlara sahiptir. Bunlardan; Tomara, Halgent ve Tekke Şelalesi, Zigana Kayak Sporları Turizm Merkezi, Kadırğa, Kazıkbeli ve Taşköprü Yaylası ile çevre alanlarında yamaç paraşütü için uygun parkur alanları bulunmaktadır (www.gumushanekulturturizm.gov.tr).

---

* Emekli Genel Müdür Alaaddin TEKİNALP (91) ile 13.10.2015 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.

VI. Yöntem ve Alan Araştırması

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma son zamanlarda sürekli değişme ve gelişim gösteren turistik ürünlerin ve alternatif turizm çeşitlerinin, turizm açısından önemini vurgulamak amacıyla yapılmıştır. Türkiye'nin ürün çeşitlendirme ve alternatif turizm konusundaki durumları, konuyla ilgili açısından Gümüşhane Yöresi örnek çalışma olarak seçilmiştir.

Yapılan araştırma bölgenin sahip olduğu alternatif turizm potansiyeli hakkında fikirler sunması ve mevcut potansiyelin geliştirilmesinin bölge turizmine sağlayabileceği katkıların boyutunun ortaya konulması açısından önem taşımaktadır.

2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma örnekleminin kapsamını Gümüşhane'de faaliyet gösteren turizm işletmelerinde çalışan girişimciler, yöneticiler, turist rehberleri ve bölgeyi ziyarete gelmiş olan yerli ya da yabancı turistler oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde tesadüfi olmayan örnekleme metodlarından kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Örneklem seçiminde bir sınırlamaya gidilmemiş ve olasıklar dahilinde tüm turizm işletmelerine, bölgeyi ziyarete gelen yerli ya da yabancı turistlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirilen anket çalışmasına katılan turizm işletmelerine sunulan 120 anketten 100 adeti, Gümüşhane yöresini ziyaret eden yerli turistlere sunulan 220 anketten 201 adeti ve yabancı turistlere sunulan 110 anketten 100 adeti geri dönmüş ve toplamda dağıtılan 430 anketten 401 adet geçerli kabul edilmiştir. Bu anketler 31 Temmuz-4 Ağustos 2013 tarihleri arasında uluslararası pestil, köme ve kuşburnu festivaline gelenler başta olmak üzere, 15 Temmuz-15 Eylül 2013 tarihleri arasında bölgeyi ziyarete gelmiş olan turistler ile bölgede faaliyet gösteren turizm işletmelerine uygulanmıştır.

3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırma, turizm işletmesine, yerli ve yabancı turistlere olmak üzere üç kategoride gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan anket formu Mete Sezgin'in 2004 yılında, Kadir Öztaş'ın 1997 yılında ve Yelis Uluşan'ın 2010 yılında yapmış olduğu çalışmalardan esinlenerek hazırlanmıştır. Toplanan veriler önce faktör analizine tabi tutulmuş 2 adet soru faktör analizine uygun olmadığından anketten çıkarılmıştır. Daha sonra kalan sorular güvenilirlik analizine tabi tutulmuş $\alpha=0,756$ olarak bulunmuştur.

Anketin birinci bölümünde turistlere ve turizm işletmelerine demografik özellikleri ile bölgedeki turizm potansiyeli hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik birden çok seçenekli kapalı uçlu sorular sorulmuş, ikinci bölümde ise bölgedeki alternatif turizm potansiyeline yönelik düşünceleri içeren 14 adet yargıya yer verilmiştir. Bu yargılara ilişkin düşüncenin belirlenebilmesi için 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır.

Elde edilen veriler SPSS programında aritmetik ortalamalar, standart sapma, yüzde ve frekans değerleri kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuçlar tablolar halinde elde edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Yerli Turistlerin Demografik Özellikleri (n=200)

Cinsiyet	N	%	Mesleki durum	N	%
Erkek	132	65,7	Esnaf	33	16,4
Kadın	69	34,3	Öğretmen	17	8,5
Yaş	N		Memur	29	14,4
20 ve 20 altı(-)	39	19,4	Serbest	24	11,9
21-25	23	11,4	Öğrenci	49	24,4
26-30	23	11,4	İşçi	8	4,0
31-35	28	13,9	Emekli	28	13,9
36-40	24	11,9	Diğer	13	6,5
41 +	64	31,8	Gelir Düzeyi	N	%
Eğitim Durumu	N	%	Düşük	23	11,3
İlköğretim	3	1,5	Orta	85	42,5
Orta öğretim	73	36,3	İyi	70	32,5
Lise	37	18,4	Çok iyi	23	13,7
Üniversite	79	39,3	Toplam	201	100,00
Lisansüstü +	9	4,5			

Araştırmaya katılan yerli turistlerin demografik özellikleri dikkate alınarak hazırlanan Tablo 1'e göre araştırmaya %65,7 oranla 132 erkek, %34,3 oranla 69 kadın olmak üzere toplam 201 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan turistlerin %31,8'i 41+ yaş aralığında yer alırken, %19,4'ü de 20 ve 20 yaş altı gurubunda yer almaktadır. Eğitim durumu açısından ele alındığında yerli turistlerin %39,3'ü üniversite mezunuyken, %36,3'ünün ise ortaöğretim mezunu olduğu görülmektedir. Meslek guruplarına göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada %24,4'ile öğrenciler yer alırken bunu %16,4 ile esnaf ve %14,4 ile memurlar takip etmektedir. Katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre dağılımına bakıldığında ilk sırada %42,3'lük oranla orta gelirli yer alırken bunu %34,8'lik bir oranla iyi gelir düzeyine sahip olanlar izlemektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Yabancı Turistlerin Demografik Özellikleri (N=100)

Cinsiyet	N	%	Mesleki durum	N	%
Erkek	60	60,0	Esnaf	6	6,0
Kadın	40	40,0	Öğretmen	6	6,0
Yaş	N	%	Memur	20	20,0
20 ve 20 den az	10	10,0	Serbest	6	6,0
21-25	4	4,0	Öğrenci	24	24,0
26-30	8	8,0	İşçi	2	2,0
26-30	26	26,0	Emekli	6	6,0
36-40	14	14,0	Diğer (Ev hanımı vs)	30	30,0
41 +	38	38,0	Gelir Düzeyi	N	%
Eğitim Durumu	N		Düşük	14	14,0
İlköğretim	-	-	Orta	42	42,0
Orta öğretim	30	30,0	İyi	26	26,0
Yüksekokul	26	26,0	Çok iyi	18	18,0
Üniversite	38	38,0			
Lisansüstü +	3	6,0			

Araştırmaya katılan yabancı turistlerin demografik özellikleri dikkate alınarak hazırlanan Tablo 2'ye göre araştırmaya %60'lık oranla 60 erkek, %40'lık oranla 40 kadın

olmak üzere toplam 100 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan turistlerin %38'i 41+ yaş aralığında yer alırken, %26'sı da 26-30 arası yaş gurubunda yer almaktadır. Eğitim durumu açısından ele alındığında yabancı turistlerin %30'u ortaöğretim mezunu, %38'inin ise üniversite mezunu %6'sının da lisansüstü+ olduğu görülmektedir. Meslek guruplarına göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada %30'la diğerleri, bunu %24 ile öğrenci ve %20 ile öğretmenler izlemektedir. Araştırmaya katılanların aylık gelirlerine göre dağılımına bakıldığında ilk sırada %42'lik oranla orta gelirli yer alırken bunu %26'lık bir oranla iyi gelire sahip olanlar izlemektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Demografik Özellikleri (N=100)

Cinsiyet	N	%	Eğitim Durumu	N	%
Erkek	90	90,0	İlköğretim	6	6,0
Kadın	10	10,0	Orta öğretim	26	26,0
Yaş	N	%	Yüksekokul	18	18,0
20 ve 20 -	2	2,0	Üniversite	44	44,0
21-25	14	14,0	Lisansüstü +	6	6,0
26-30	18	18,0	Gelir Düzeyi	N	%
36-40	42	42,0	Düşük	16	16,0
41 +	24	24,0	Orta	36	36,0
			İyi	40	40,0
			Çok iyi	8	8,0

Araştırmaya katılan turizm işletmelerinin demografik özellikleri dikkate alınarak hazırlanan Tablo 3'e göre araştırmaya %90'lık oranla 90 erkek, %10 oranla 10 kadın olmak üzere 100 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan turistlerin %42'si 36-40 yaş aralığında yer alırken, %24'ü de 44 + arası yaş gurubunda yer almaktadır. Eğitim durumu açısından ele alındığında turizm işletmecilerinin %44'ü üniversite mezunu, %26'sının ise ortaöğretim mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre dağılımına bakıldığında ilk sırada %40'lık oranla üst-orta (iyi) gelirli yer alırken bunu %36'lık bir oranla orta gelir düzeyine sahip olanlar izlemektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Turistlerin Gümüşhane'ye Geliş Sıklıklarına Göre Dağılımı

	Yerli		Yabancı	
	N	%	N	%
Birinci	51	26,2	58	58,0
İkinci	52	26,7	28	28,0
Üçüncü	51	26,2	8	8,0
Dört ve fazla	41	21,0	6	6,0
Toplam	195	100,0	100	100,0

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan turistlerin Gümüşhane'ye geliş sıklıklarına göre dağılımları incelendiğinde yerli turistlerin % 21,0'ının dört ve dörtten fazla %26,7'sinin iki defa, %26,2'sinin ise ilk kez Gümüşhane'ye geldikleri gözlenmektedir. Yabancı turistlerin ise %58,0'ının ilk kez, %28,0'ının da ikinci kez, % 6,0'ının ise bölgeye dört ve daha fazla ziyarette bulunduğu görülmektedir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Turistler ve Turizm İşletmecileri Açısından Gümüşhane'nin Turizme Kazandırılmasındaki Sıkıntılar

	Yerli		Yabancı		Turizm İşletmesi	
	N	%	N	%	N	%
Yerel Yönetimlerin Politika Oluşturamaması	32	16,2	4	4,0	12	12,0
Bölgede Yeterli Turistik Potansiyelinin Olmaması	8	4,1	4	4,0	6	6,0
Yatırımcıların Turizm Konusunda Sıcak Bakmaması	52	26,4	12	12,0	14	14,0
Halkın Turizm Konusunda Duyarsız Oluşu	18	4,5	34	34,0	26	26,0
Yeterince Tanıtım Yapılmaması	87	44,2	46	46,0	42	42,0
Toplam	197	100,0	100	100,0	100	100,0

Yerli-Yabancı Turistler ve turizm işletmecileri açısından bölgenin turizme kazandırılmasındaki en büyük sıkıntı "yeterince tanıtım yapılmaması" olarak ifade edilmiştir. Yabancı turistler ve turizm işletmeleri açısından ise, yeterince tanıtım yapılmamasının yanı sıra halkın turizm konusunda duyarsız oluşu Gümüşhane'nin turizme kazandırılmasının önündeki engeller olarak görülmektedir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Turistlere ve Turizm İşletmecilerine Göre Gümüşhane'de Hangi Alternatif Turizm Türünün Gelişebileceği İle İlgili Düşünceler

	Yerli		Yabancı		Turizm İşletmeleri	
	N	%	N	%	N	%
Kültürel Turizm	18	9,0	14	14,0	6	6,0
Kış Turizmi	33	16,4	8	8,0	22	22,0
Yayla Turizmi	46	22,9	14	14,0	26	26,0
Dağ ve Doğa Yürüyüşü	14	7,0	14	14,0	8	8,0

Bisiklet Turizmi	2	1,0	-	-	-	-
Mağara Turizmi	88	43,8	24	24,0	26	26,0
Kampçılık ve Karavan Turizmi	-	-	16	14,0	6	6,0
Yamaç Paraşütü	-	-	-	-	2	2,0
Yaban Hayatı	-	-	10	10,0	4	4,0
Toplam	201	100,0	100	100,0	100	100,0

Gümüşhane yöresinde “Alternatif turizm çeşitlerinden hangisi geliştirilebilir” sorusuna yerli ve yabancı turistler “Mağara turizmi”, Turizm İşletmeleri ise “Yayla turizmi ve mağara turizmi” olarak yanıt vermişlerdir. Bölge de gelişebilecek alternatif turizm çeşidi konusundaki katılımcı görüşlerinin araştırmaya katılan turistlere ve turizm işletmelerine göre değişmekte olduğu görülmektedir. Tabloya göre, yerli-yabancı turistlerin bölgede mağara turizminin, turizm işletmelerinin ise yayla turizminin gelişebileceği yönünde fikirler ortaya atmışlardır.

Tablo 7. Yerli-Yabancı Turistlerin ve Turizm İşletmecilerinin Gümüşhane’de Alternatif Turizm Potansiyeline İlişkin Düşünceleri

	Grup	N	$\bar{X}$	Std.S (σ)	Katılım Düzeyi
Gümüşhane Çevresinde Bulunan Mağaralar Alternatif Turizm Bünyesinde Pazarlanmaktadır	Yerli	192	2,51	1,21	ORTA
	Yabancı	100	2,32	1,31	YÜKSEK
	İşletme	100	2,43	1,27	ORTA
Gümüşhane’nin Görülmeye Değer Tarihi ve Doğal Güzelliklerine Günübürlük Turistik Turlar Düzenlenmektedir	Yerli	192	3,36	1,21	ORTA
	Yabancı	100	3,54	1,48	ORTA
	İşletme	100	3,14	1,39	ORTA
Kış Turizmi Potansiyelini Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar Yapılmaktadır	Yerli	192	3,35	1,18	ORTA
	Yabancı	100	3,86	1,69	DÜŞÜK
	İşletme	100	3,26	1,47	ORTA
Gümüşhane İlinin Tarihi Niteliğine Sahip Yapılar Aslına Uygun Olarak Restore Edilmektedir.	Yerli	192	3,35	1,17	ORTA
	Yabancı	100	3,68	1,50	DÜŞÜK
	İşletme	100	3,80	1,64	DÜŞÜK
	Yerli	192	2,83	1,38	ORTA

Mağara Turizmini Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar Yapılmaktadır.	Yabancı	100	3,16	1,48	ORTA
	İşletme	100	2,84	1,53	ORTA
Kış, Yayla, Mağara Gibi Alternatif Turizm Çeşitleriyle İlgilenen İhtisaslaşmış Seyahat Acenteleri Yeterli Sayıdadır.	Yerli	192	3,67	1,10	DÜŞÜK
	Yabancı	100	3,90	1,79	DÜŞÜK
	İşletme	100	3,96	1,83	DÜŞÜK
Gümüşhane İlinde Alternatif Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Çekim Noktaları ve Cazibe Merkezleri Sayısı Yeterlidir.	Yerli	192	3,54	1,06	ORTA
	Yabancı	100	3,30	1,39	ORTA
	İşletme	100	3,13	1,39	ORTA
Gümüşhane'nin Alternatif Turizminin Gelişmesine Yönelik Çalışmalar Yapılmaktadır.	Yerli	192	3,55	1,11	ORTA
	Yabancı	100	3,52	1,45	ORTA
	İşletme	100	3,28	1,52	ORTA
Gümüşhane'nin Alternatif Turizmine Yönelik Destinasyon Geliştirme ve Bölgesel Turizm Faaliyetleri Yeterince Yapılmamaktadır.	Yerli	192	3,17	1,20	ORTA
	Yabancı	100	3,38	1,53	ORTA
	İşletme	100	3,54	1,41	ORTA
Gümüşhane Havaalanının Tamamlanarak Ulusal Ve Uluslararası Uçuşlara Açılması Bölgede Alternatif Turizm Potansiyelini Artırır.	Yerli	192	2,07	1,30	YÜKSEK
	Yabancı	100	3,12	1,38	ORTA
	İşletme	100	2,13	1,33	YÜKSEK
Gümüşhane'de Alternatif Turizm Çeşitlerinin İstenilen Seviyeye Ulaşabilmesi İçin Gerekli Olan Altyapı ve Üstyapı Çalışmaları Gerçekleştirilmektedir.	Yerli	192	3,45	1,21	ORTA
	Yabancı	100	3,56	1,43	ORTA
	İşletme	100	3,20	1,29	ORTA

Turistlere Yönelik Her Yıl Temmuz Ayının Son Haftasında Düzenlenen Uluslararası Pestil, Köme Ve Kuşburnu Festivali Belli Bir Program Dahilinde Sunulmaktadır.	Yerli	192	2,90	1,25	ORTA
	Yabancı	100	3,12	1,26	ORTA
	İşletme	100	2,66	1,49	ORTA

($\bar{X} = 1.00 - 2.33$ ise Yüksek; $\bar{X} = 2.34 - 3.66$ ise Orta; $\bar{X} = 3.67 - 5.00$ ise Düşük)

Tablo 8, araştırmaya katılan turizm işletmelerinin, yerli ve yabancı turistlerin Gümüşhane ilinin alternatif turizm potansiyelini betimleyen temel istatistikî göstergeleri içermektedir. Tabloya göre aritmetik ortalama 1.00 ila 2.33 arasında ise “kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum”, aritmetik ortalama 2.34 ila 3.66 arasında ise katılan ve katılmayan kişilerin birbirine yakın sayıda olduğu fakat genelde kararsızların en büyük grubu oluşturmaktadır. Son olarak aritmetik ortalama 3.67 ila 5.00 arasında ise “katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum” cevaplarının olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlardan hareketle “Gümüşhane ve çevresinde yer alan mağaralar alternatif turizm bünyesinde pazarlanmaktadır.” önermesine yerli turistler ve turizm şirketleri kararsız kalırken, yabancıların katılımı yüksek çıkmıştır. “Gümüşhane’nin görülmeye değer tarihi ve doğal güzelliklerine gününbirlik turizm turları düzenlenmektedir.” önermesinde yerli ve yabancı turistler ve turizm şirketleri kararsız kalmışlardır.

“Kış turizmi potansiyelini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır.” önermesine karşı yerli turistler ve işletme yöneticileri kararsız kalırken, yabancı turistlerin ise katılımı oldukça düşük çıkmıştır. “Gümüşhane ilinin tarihi niteliğine sahip yapılar aslına uygun olarak restore edilmektedir.” önermesine karşı yerli turistler kararsız kalırken, yabancı turistler ve turizm işletmelerinin katılımı düşük çıkmıştır.

“Mağara turizmini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır” önermesine karşı katılım konusunda, yerli, yabancı turistler ile turizm işletmeleri kararsız kalmışlardır. “Kış, yayla ve mağara gibi alternatif turizm çeşitleriyle ilgilenen ihtisaslaşmış seyahat acenteleri yeterli sayıdadır” önermesine yerli, yabancı turistler ve turizm işletmelerinin katılımı düşük olmuştur.

“Gümüşhane ilinde alternatif turizmin geliştirilmesine yönelik cazibe merkezleri ve çekim noktaları sayısı yeterlidir.” önermesinde tüm turistler ve turizm şirketleri kararsız kalmıştır. “Gümüşhane’nin alternatif turizminin gelişmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.” önermesinde turistler ve turizm şirketleri kararsız kalmıştır.

“Gümüşhane’nin Alternatif turizmüne yönelik destinasyon ve bölge turizmi yeterince yapılmamaktadır.” konusunda tüm turistler ve turizm şirketleri kararsız kalmışlardır. “Gümüşhane havaalanının tamamlanarak ulusal ve uluslararası uçuşlara açılması bölgede alternatif turizm potansiyelini artırır.” önermesine karşılık yabancı turistler kararsız bir tavır sergilerken, yerli turistler ve turizm işletmeleri yüksek bir katılım göstermişlerdir.

“Gümüşhane’de alternatif turizm çeşitlerinin istenilen seviyeye ulaşabilmesi için gerekli olan altyapı ve üstyapı çalışmaları gerçekleştirilmektedir” önermesi karşısında tüm katılımcılar kararsız kalmışlardır. “Turistlere yönelik her yıl temmuz ayının son haftasında düzenlenen uluslar arası pestil, köme ve kuşburnu festivali belli bir program dahilinde sunulmaktadır” önermesi karşısında da bütün turistler ve turizm işletmeleri kararsız kalmıştır.

VII.Sonuç

Turistik ürün çeşitlendirmesi ve alternatif turizm, günümüzde turizmden pay almaya çalışan tüm ülkelerin gündemindedir. Pazarlama çerçevesinde, ürün farklılaştırma stratejileri ülkeler tarafından sıkça kullanılmaktadır. Öte yandan, yeni kaynaklar ve turizm açısından bakir bölgeler pek az ülkenin elinde bulunan olanaklardır. Ayrıca, alternatif turizm, sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Gümüşhane yöresi, alternatif turizm hizmetlerini sunmak ve sürdürülebilirlik açılarından Türk turizminin önemli merkezlerinden birisi olacak potansiyeli barındırmaktadır. Buna rağmen yöre, turizmin daha çok deniz ve kumdan faydalanmak yönünde olduğu dönemlerde, sektörden pay alamamıştır. Değişen turizm anlayışı; Gümüşhane’ye ve Türkiye’ye yeni fırsatlar sunmaktadır. Tanıtım, altyapı, tesis ve eğitim eksikliklerinin süratle aşılması, bu fırsatı değerlendirmeyi sağlayabilir.

Alan araştırmasının sonuçları, yerli turistlerin büyük bir kısmının Gümüşhane’yi birkaç defa ziyaret ettiği, yabancı turistlerin ise, büyük bir çoğunluğunun kente ilk defa geldiğini göstermektedir. Katılımcılara göre bölgede turizmin gelişmesi noktasındaki başlıca sorunlar; tanıtım ve pazarlama eksikliği, turizm eğitimi eksikliği, halkın fazla bilinçli olmaması, coğrafi yapıdan kaynaklanan dezavantajlar, altyapı ve üstyapı eksikliği olarak sıralanmaktadır.

Yerli ve yabancı tur organizasyonlarında, Gümüşhane’ye daha fazla yer verilmesi sağlanmalı; bölgede, uzmanlaşmış seyahat acentelerinin sayısı artırmalı; bölgenin sahip olduğu zenginliklerin ulusal ve uluslararası tanıtımına önem verilmelidir. Ayrıca, yörenin tüm özelliklerini bilen ya da kendini bu yönde geliştiren turist rehberlerinin yetiştirilmesi ve yerel seyahat acentelerinin teşvik edilmesi, eksikliği gözlenen unsurlardır. Gümüşhane’nin, ulaşım ve konaklama olanakları geliştirilerek ve gerekli uygulama araçlarının tanımlanması diğer tedbirler olabilir.

Gümüşhane’ye en yakın hava alanı 100 km uzaklıkta, Trabzon’da yer almaktadır. Karayolu dışında, iki il arasındaki ulaşımın alternatifi yoktur ve en iyi seçenek Zigana’dan geçen asfalt yoldur. Gümüşhane’nin yüksek dağ sıraları ile çevrili olması ve diğer coğrafi koşulların etkisiyle, ulaşımında sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunlar, ilin ekonomik ve toplumsal gelişimi önünde de engel teşkil etmektedir. 1950 öncesi, demokrasiye geçiş sırasında projesi yapılan; ancak, sonrasında unutulmuş demiryolu, gelişimin başlıca şartıdır. Havaalanının faaliyete geçirilmesi ve belli dönemlerde olsun sefer konulması, alternatif turizmin gelişmesi için önem arz etmektedir. Daha ucuz bir

alternatif ise, Gümüşhane’de çokça bulunan baraj göletleri üzerinden deniz uçağı seferleri konulmasıdır. Türkiye’de sivil havacılık sektörünün fazla alışıık olmadığı bu yöntem, Bursa ve Eskişehir’de yerel yönetimlerce gündeme getirilmiş; Bursa-İstanbul arasında uygulanmıştır.

Gümüşhane’de doğa sporları, kayak ve dağcılık kulüpleri kurulmalı ve desteklenmeli; ayrıca, Türkiyede’ki diğer kulüpler ile ortak faaliyetler sürdürmelidir. Gümüşhane de; dünyada ve ülkemizde örnekleri bulunan çadırkent, mağara ve dağcılık turizmi ile belirli güzergahlarda ilerleme ve yer bulma gibi yarışların gerçekleştirildiğı turlar; doğal hayata adapte edilmiş otantik yerleşim yerlerinde köy/yayla turizmi; araçlı ve araçsız safari turları; bölgede oldukça fazla yer alan antik kentler, türbeler ve kiliseler çerçevesinde, kültür turizmi gibi programlar hazırlanmalıdır.

Gerçekte, turizmin gelişmesi, bölgede yerel kalkınmayı engelleyen birçok sorunun oluşturduğu düğümün çözülmesiyle ilgilidir. Zigana geçidini by-pas edecek tünel ağının tamamlanması ve demiryolu, merkezi yönetimin yapabileceğı yatırımlardır. Merkezi yönetim, yerel düzeydeki sorunların çözümünde de öncü olmalıdır. Kent merkezinin, yakındaki daha elverişli bölgelere taşınması ve mevcut kentle bağlantı yolları açılması; kültürel/doğal değerler kadar tarım arazilerinin de, arazi rantına bağılı olarak yok edilmesinin ya da yok sayılmasının önüne geçebilir. Aksi halde, turist gelse dahi, ne Gümüşhane toprağında yetişmiş bir meyve ne de kalacak tesis bulamayacak ya da buldukları, kitle turizminde başarılı merkezlerde yer alanların kopyaları olacağından, kalmaya değmeyecektir. Bu noktada, çürümeye terk edilmiş eski Gümüşhane’deki evlerden, ayakta kalanların restore edilmesi ve tarihi dokuyla uyumlu olmak kaydıyla yeni binalara izin verilmesi önemlidir. Bu adımlar, amatör defincilerin eserleri yok etmesini de önleyecektir. Böylece, Gümüşhane’nin yerel dokusuna uyumlu ve kaliteli hizmet sunacak yeni turistik tesisler inşa edilmesi ve özel turların bir program dâhilinde yürütülmesi sağlanmalıdır. Daha sonra ilin tanıtımı ve alternatif turizm açısından sundukları, görsel ya da yazılı basın üzerinden kampanyalarla sürdürülmelidir. Bu güne dek Gümüşhane’de turizme yönelik tanıtım mağaralarla sınırlı kalmıştır. Öte yandan, az bir kısmı ortaya çıkarılmış mağaraların katkısı dahi, mevcut potansiyelin büyüklüğü hakkında fikir vermektedir.

Kaynaklar

- Altınay, M. (1996). Alternatif Turizm. Türsab Dergisi, 151, 60
- Aktaş, A. (2002). Turizm İşletmeciliğı Ve Yönetimi (2. Baskı). Antalya: Detay Yayıncılık
- Baloğılu Ş. Mcclery W. K. (1999). “U.S. International Pleasure Travelers’ İmages Of Four Mediterranean Destinations: A Comparison Of Wisitors And Non-Wisitors”, Journal Of Travel And Tourism Research, Vol: 8, N: 2, Sage Publications, Canada, 144-151.
- Dağıtaş, B. ve Dağıtaş, E. (2009). Medya, Tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları. Ankara: Ütopya

- Gümüşhane Üniversitesi, (2013). Gümüşhane İli Turizm Potansiyeli, 95
- Gümüşhane ve Yöresinin Kalkınma Sempozyumu, (2002). Cilt I, Gümüşhane, 122-135
- Gümüşhane ve Yöresinin Kalkınma Sempozyumu, (2002). Cilt II, Gümüşhane, 790-791
- Hazard, P. (1999). Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme (Çev. Güngör, Erol), İstanbul, Ötüken Yayınları, 480
- Güler, S. (1992). Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri, Doğu Karadeniz Turizm Konferansı, Trabzon, 70-72
- İşçen, Y. (1992). Mağara Turizmi. Amfora Aylık Turizm, Tanıtım, Kültür, Çevre Dergisi, 2, 28.
- Kılıç, B. (2010). Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, 2/4, 39-56
- Kozak, M. Kozak, N. (2001). Genel Turizm: İlkler – Kavramlar. Ankara: Detay Yayıncılık, 155-158
- Merdan K. (2007). Gümüşhane'nin Ekonomik Yapısı ve Organik Tarım, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 53-55.
- Oktayer, N. Susam, N. ve Çak, M. (2007). Türkiye'de Turizm Ekonomisi (1.Baskı). İstanbul: Elma Basım.
- Ovalı, K. P. (2007). "Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması", *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi YTÜ Arch. Fac. E-Journal* Cilt 2, Sayı 2, 66
- Öztaş, K. (1997). Meslek Yüksekokulları Rehberlik Ders Programlarının Bölgesel Rehberlik Açısından Değerlendirilmesi ve Selçuk Üniversitesi Kazım Karabekir ve Taşucu MYO'ları Rehberlik Programlarına Analitik Yaklaşım, Türkiye'de Turizmin Gelişmesinde Turist Rehberlerinin Rolü, Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Nevşehir, 21-62
- Özkök, F. Gümüş, F. (2009). "Sürdürülebilir Turizmde Bilginin Önemi", Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1 S. 51-72
- Sezgin, M. (2004). Turistik Güzergâhlarda Strateji Eksenli Pazarlama İletişimi Çabalarının Turizm İşletmelerindeki Yeri ve Önemi (Konya Yöresi İçin Bir Model Önerisi), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenol, F. (2008). Kamp ve Karavan Turizmi. (Editörler: Hacıoğlu Necdet ve Avcıkurt Cevdet). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi. Ankara: Nobel Yayınları, 481.

- Şirin, M. (2015). Gümüşhane İli'nde Doğal Olarak Yetişen Göbek Elma (*Malus Sylvestris*)'sının Farklı Olgunlaşma Periyodunun Besin İçeriğine Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2013). Gümüşhane İlinde Doğa Turizmi Master Planı, Gümüşhane, 104.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2014). Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Eylem Planı (2014-2018), 4
- World Travel & Tourism Council. (2002). Turkey: The Impact Of Travel And Tourism On Jobs And - The Economy, 7.
- Uçkun, S. (2004). İşletme ve İşletme Türleri, Turizm İşletmeleri, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Uluslan, Y. ve Batman, O. (2010). "Alternatif turizm çeşitlerinin Konya turizmine etkisi üzerine bir araştırma". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 244-260.
- Yarcan, Ş. (1996). Türkiye'de Turizm ve Uluslararasılaşma, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 53-56.
- <http://www.temelgokturk.com/yaban-hayati-nedir.html> (Erişim Tarihi: 13.08.2013)
- http://www.patikatrek.com/dagcilik_program.asp (Erişim Tarihi: 16.08.2013)
- http://www.tursab.org.tr/dosya/1017/may04yayla_1017_1683015.pdf (Erişim Tarihi: 16.08.2013)
- <http://www.kobifinans.com.tr/tr/sektor/011605/8567> (Erişim Tarihi: 14.08.2013)
- <http://iuhavacilik.org/sorular.aspx> (Erişim Tarihi: 13.08.2013)
- <http://www.turizm.gov.tr/tr/default.aspx?f6e10f8892433cffd52dd97caafacac895ded00ff48eb145>, (Erişim Tarihi: 16.08.2013)
- <http://www.ktbayatirimisletmeler.gov.tr/TR,9872/alternatif-turizm-turleri.html> (Erişim Tarihi: 14.08. 2013)
- <http://www.gumushane.gov.tr/magaralar> (Erişim Tarihi: 18.08.2013)
- <http://www.turizmrehberi.com/botanik-turizmi.htm> (Erişim Tarihi: 18.08.2013)
- <http://www.guncelturizm.com/yildiz-dagi-gumushane-ye-ornek-olacak-8282226-haberi/> (Erişim Tarihi: 20.12.2015)
- <http://www.geldik.com/karadeniz-bolgesi/51312-gumushane-tabii-guzellikler-ve-anitlar-gumushane-tabii-guzellikler-ve-anitlar.htm> (Erişim Tarihi: 25.12.2015)
- <http://www.gumushanekulturturizm.gov.tr/TR,57883/dag-ve-doga-yuruyusu.html>, (Erişim Tarihi: 26.12.2015)